

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เชิงวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยโดยโรงเรียนและชุมชน 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน และวัตถุประสงค์เชิงพัฒนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย และมีคำถามในการวิจัย คือ รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน บ้านแสนสำราญ ควรเป็นอย่างไร โดยศึกษาในเด็กปฐมวัยในชุมชนบ้านแสนสำราญที่มีอายุแรกเกิดถึง 5 ปีทุกคน จำนวน 22 คน ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 - 30 มิถุนายน 2554

กระบวนการวิจัยที่ใช้ในครั้งนี้มี 3 ระยะคือการดำเนินการประกอบด้วย 3 ระยะ คือ 1 ระยะเตรียมการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การเลือกพื้นที่และพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน 3) ประชุมชี้แจงโครงการแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับสมัคนักวิจัยในชุมชน 2 ระยะดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ 2) วางแผนการปฏิบัติงาน 3) ดำเนินการตามแผนและแนวทางที่กำหนด 4) ติดตามประเมินผลระหว่างการทำงาน และระยะที่ 3 สรุปและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การจัดเวทีชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแผนผังแสดงการพัฒนาหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษามีดังนี้

1. ปัจจัยในการส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยโดยโรงเรียนและชุมชน มีดังนี้

1.1 ทูตทางสังคม พบว่า มีทูตทางสังคมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน โรงเรียน วัด และทูตทางสังคมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ นิทาน เพลงกล่อมเด็ก ภูมิปัญญาในการทำของเล่นสำหรับเด็ก

1.2 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ภายใต้การตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัวและชุมชน กิจกรรมที่นำมาใช้ได้แก่ การเล่น การเล่านิทาน และการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ดำเนินการทั้งในระดับครอบครัวและภาพรวมของชุมชน ในระดับครอบครัวดำเนินการภายใต้บริบทของครอบครัว ส่วนภาพรวมของชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันทุกเดือน

1.3 บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา กลุ่มผู้นำ ทั้งที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสร้างมิ่ง

2. กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน จากกระบวนการวิจัยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 การวางแผนในการดำเนินงาน

2.2 การแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการรับผิดชอบ

2.3 การส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ ในระดับครอบครัวและในภาพรวมของชุมชน

2.4 การกระตุ้นเตือน ติดตามและถอดบทเรียน ดำเนินการใน 4 ลักษณะ คือ รายครอบครัว เวทีเสวนาผู้ปกครอง เวทีเสวนาทีมวิจัย และเวทีเสวนาผู้ปกครองและทีมวิจัย

2.5 สะท้อนผลการดำเนินงาน

จากการกระบวนการทำงานร่วมกันได้สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในทุกขั้นตอน ซึ่งพบว่า กระบวนการวิจัยได้ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และยังเป็นการเปิดกว้างให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และ โรงเรียน ได้มีบทบาทในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการจัดการความรู้ ให้แก่ลูกหลานของเขาเอง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชนเป็นสำคัญ

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน คือ “การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น เล่านิทาน และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” เป็นลักษณะของการผสมผสานทั้ง 3 กิจกรรมเข้าด้วยกัน ดำเนินการทั้งในระดับครอบครัวและภาพรวมของชุมชน ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

1.3.1 การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น ดำเนินกิจกรรมในภาพรวมของชุมชน

1.3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่านิทาน มี 3 รูปแบบ คือ นิทานที่ผู้ปกครองแต่งขึ้นเอง แต่งนิทานขึ้นจากหนังสือที่มีรูปภาพ และเล่านิทานจากที่เคยฟังและจากการ

1.3.3 การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง พบว่า รูปแบบวิธีการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ที่เด็ก ๆ ชื่นชอบ คือ อ่านด้วยน้ำเสียงที่ขึ้นลงตามจังหวะของคำ ลีลา ท่าทางประกอบ และเล่าแทนการอ่าน ซึ่งหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กที่เด็กชอบ คือ “หนังสือนิทานคำกลอน”

ทั้งนี้รูปแบบในการส่งเสริมทั้งการ เล่น เล่านิทานและอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญคือ ต้องสอดคล้องกับบริบทของแต่ละครอบครัว และต้องได้รับการกระตุ้น เตือนติดตาม พูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสะท้อนผลการทำงานร่วมกัน

ผลจากการส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ “การเล่น เล่านิทาน และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน ได้ส่งผลกระทบต่อ เด็ก ครอบครัวและชุมชน โรงเรียน ดังนี้

1. เด็ก มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ และความฉลาดทางอารมณ์ สังคม สติปัญญา ภาษา สมาธิ จินตนาการ และคุณธรรม จริยธรรม
2. ครอบครัวและชุมชน ได้สร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน
3. โรงเรียน ได้บูรณาการในการส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่ไปพร้อม ๆ กันทั้งเด็กปฐมวัยและเด็กนักเรียนในโรงเรียน